DABAI DRAUDZĪGA SAIMNIEKOŠANA LAUKOS -

LATVIJAS LAUKU ATTĪSTĪBAS PROGRAMMAS (2007–2013) SNIEGTĀS IESPĒJAS

LATVIJAS PALIEŅU PĻAVU ATJAUNOŠANA EIROPAS SAVIENĪBAS PRIORITĀRO SUGU UN BIOTOPU AIZSARDZĪBAI

Projekta norises laiks: 2004. g. oktobris – 2008. g. jūnijs.

Izpildītājs: Latvijas Dabas fonds.

Partneri: Dabas aizsardzības pārvalde, Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts, Latvijas Ornitoloģijas biedrība un iesaistītās pašvaldības*.

Finansētāji: Eiropas Savienības LIFE-Daba programma, ANO Attīstības programma/ GEF, LR Vides ministrija.

Projekta norises vieta: 15 Natura 2000 teritorijas visā Latvijā: Sitas un Pededzes paliene, Mugurves pļavas, Pededzes lejtece, Dvietes paliene, Burgas pļavas, Sedas purvs, Vidusburtnieks (2 teritorijas), Rūjas paliene, Burtnieku ezera pļavas, Lielupes palienes pļavas, Svētes paliene, Kalnciema pļavas, Raķupes ieleja, Durbes ezera pļavas un Užavas augštece.

Galvenie mērķi:

- atjaunot bioloģiski vērtīgākās un pašlaik aizaugošās palieņu pļavas;
- veicināt ilgtspējīgu palieņu pļavu apsaimniekošanu.

*Iesaistītās partner-pašvaldības: Alsungas pagasts, Burtnieku novads, Burtnieku pagasts, Dundagas pagasts, Durbes pilsēta, Dvietes pagasts, Ērģemes pagasts, Ilūkstes novads, Jelgavas pilsēta, Kalnciema pilsēta, Litenes pagasts, Līvbērzes pagasts, Rugāju pagasts, Sedas pilsēta, Sēļu pagasts, Stradu pagasts, Valgundes pagasts, Valkas pagasts, Ances pagasts, Jeru pagasts, Vilpulkas pagasts.

Izdevējs: Latvijas Dabas fonds LIFE-Daba projekta "Latvijas palieņu pļavu atjaunošana Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu aizsardzībai" ietvaros (nr.: LIFE04NAT/LV/000198)
Teksta autore: Lāsma Irša, Latvijas Ornitoloģijas biedrība
Konsultanti: Ainārs Auniņš, Jānis Reihmanis, Inga Račinska, Viesturs Lārmanis, Andris Klepers
Vāku fotogrāfiju autori: Ainārs Auniņš (1. vāka ainava) un Andris Klepers (dzērves mazulis, saimnieks un pēdējā vāka ainava)
Māksliniece: Signe Holendere
Iespiests Jelgavas tipogrāfijā

FSC ©
Mixed Sources
Product group from well-managed forests and other controlled sources
Produktu grupa no labi apsaimniekotiem mežiem un citām kontrolētām ieguves vietām
www.fsc.org Cert no. SW-COC-002823
© 1996 Forest Stewardship Council

130 g Munken Pure papīrs

SATURS

	Lpp.
Ievads	4
Latvijas Lauku attīstības programma 2007.–2013. gadam	5
Bioloģiski vērtīgie zālāji	7
Pamatinformācija par BVZ	7
Pieteikšanās pasākuma īstenošanai	12
Bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošana	15
Pļaušana	15
Ganīšana	17
Zālāju atjaunošana	19
Ainavas elementu uzturēšana	21
Citas aktivitātes	23
Bioloģiskā un integrētā lauksaimniecība	26
Lauksaimniecībai mazāk labvēlīgie apvidi	29
Natura 2000 teritoriju apsaimniekošana	30
Papildu informācijai	31

Izdevumu atbalsta:

Apvienoto Nāciju Attīstības programma Latvia

GEF

VIDES MINISTRIJA

Latvijas Dabas Fonds

LATVIJAS ORNITOLOĢIJAS BIEDRĪBA

RSPB

Dabas aizsardzības pārvalde

Dabas daudzveidības saglabāšanai īpašas vietas:

NATURA 2000

BirdLife IBA PUTNIEM NOZĪMĪGĀ VIETA

ZIEMEĻVIDZEMES BIOSFĒRAS REZERVĀTS NORTH VIDZEME BIOSPHERE RESERVE

Foto: Andris Klepers

IEVADS

Ķīvīte. *Foto: Agris Krusts*

Kad Tu pēdējo reizi savā saimniecībā redzēji ķīvīti un vai to vēros arī nākamā paaudze? Parastāko lauku putnu skaits Eiropā pēdējos 20 gados ir samazinājies gandrīz uz pusi (pēc Starptautiskās putnu aizsardzības organizāciju savienības *BirdLife International* datiem).

Lauku zvirbulis. *Foto: Andris Klepers*
Intensīvas lauksaimniecības dēļ lauku zvirbulis Lielbritānijā ir reti sastopams un ir iekļauts Lielbritānijas Sarkanajā grāmatā. Angļi bija šokēti. Vai drīz piedzīvosim to pašu?

Sveicināts, lauksaimniek! Pieeja Eiropas Savienības finanšu līdzekļiem ir devusi iespēju attīstīties Latvijas laukiem un lauksaimniecības nozarei. Tiecoties pēc ekonomiskās izaugsmes, daudzās saimniecībās izmanto intensīvas apsaimniekošanas metodes, taču no tā cieš augsnes kvalitāte un ievērojami pazeminās dabas daudzveidība. Šo kļūdu Eiropas sabiedrība ir sapratusi. Tomēr atšķirībā no lielākās daļas Eiropas Savienības dalībvalstu, kuru lauksaimniecības zemēs vērojama niecīga bioloģiskā daudzveidība un noplicināta ainava, Latvijā vēl ir iespēja šīs vērtības saglabāt. **Tāpēc mēs aicinām Tevi, lauksaimniek, savā saimniecībā izmantot dabai draudzīgus saimniekošanas paņēmienus un saglabāt Latvijas dabas vērtības Tavas un Tavu bērnu nākotnes vārdā!**

Šajā izdevumā ir sniegtas atbildes uz jautājumiem par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas iespējām, kas saistītas ar Latvijas Lauku attīstības programmas (2007–2013) atbalsta pasākumiem. Blakus dabai draudzīgas saimniekošanas ieteikumiem sniegts ieskats programmas pasākumu un saistīto dokumentu prasībās. Bieži mēs būtu gatavi darīt vairāk dabas labā, ja zinātu, kā tieši. Ilgtspējīga saimniekošana daudzkārt būs arī gudrāka, jo tā dos ekonomisku labumu ilgākā laika periodā un ļaus apdomīgāk rīkoties ar saviem resursiem, vienlaicīgi dodot labumu dabai.

Šim izdevumam ir informatīvs raksturs, tas sagatavots, balstoties uz Latvijas Lauku attīstības programmu (2007–2013) un saistītajiem Ministru kabineta noteikumiem un to projektiem. **Sekojiet līdzi Lauku atbalsta dienesta (turpmāk LAD) sniegtajai informācijai par pieteikšanās datumiem un pasākumu nosacījumu izmaiņām!**

LATVIJAS LAUKU ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA 2007. – 2013. GADAM

Kas ir Latvijas Lauku attīstības programma?

Latvijas Lauku attīstības programma 2007.–2013. gadam (turpmāk LAP 2007–2013) ir lauksaimniecības un lauku attīstības politikas plānošanas dokuments. To īstenojot, Latvijā tiek ieviests Eiropas Lauksaimniecības fonda finansējums, novirzot to prioritāriem pasākumiem lauku teritoriju attīstībai. Prioritātes ir sadalītas trīs asīs: pirmā ass paredzēta lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšanai; otrā ass – vides un lauku ainavas uzlabošanai; trešā ass – lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšanai.

LAP 2007–2013 ietvaros uzsākts īstenot LEADER programmu. To īstenojot, ir sniegts atbalsts vietējo rīcības grupu darbībai un apmācībai. Tā paredzēta vietējo attīstības stratēģiju īstenošanai.

Cik ilgi Latvijā jau ir pieejams Eiropas Savienības finansējums lauksaimniecības un lauku attīstībai?

Ievērojami līdzekļi mērķtiecīgai lauksaimniecības un lauku attīstībai Latvijā ir pieejami kopš 2000. gada. No 2000. līdz 2004. gadam Latvijā īstenoja SAPARD programmu, no 2004. līdz 2006. gadam – Latvijas Lauku attīstības plānu un tagad, no 2007. līdz 2013. gadam, īstenos Latvijas Lauku attīstības programmu. Pēc 2013. gada lauksaimniecības un lauku attīstības prioritātes apkopos jaunā plānošanas programmā nākamajiem septiņiem gadiem.

Kas ir Agrovide?

Agrovide ir LAP 2007–2013 otrās ass (vides un lauku ainavas uzlabošana) pasākumu kopums, kas veicina lauksaimniekus aizsargāt un uzlabot vidi savās saimniecībās. Pasākuma mērķi ietver bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, vides piesārņojuma mazināšanu un augstas kvalitātes produktu ražošanu.

- Agrovide (LAP)

Pasākums ir darbojies no 2004.gada. 2004.gadā izmaksāti 4,4 milj.LVL [22], 2005.gadā 10,6 milj.LVL 6598 atbalsta saņēmējiem [21].
Iesniegto pieteikumu skaits 2005.g. – BL 2842 (platība 101914 ha), BDUZ 2461 (platība 20163 ha), BI 249 (306km), LDZGRS – 508 (1277 nosacītās dzīvnieku vienības) [21].
BLA – atbalsta apjoms uz 1 ha ir tik augsts, ka stimulē saimniecību pāreju uz šo saimniekošanas veidu, strauji pieaug pieteikumu skaits – no 1061 pieteikuma 2004.gadā uz 4070 pieteikumiem 2006.gadā, un platības - palielinājušās attiecīgi no 41434 ha uz 147728 ha (3,6 reizes)[21].
BI - mazais pieteikumu skaits sadārdzina administrēšanas izmaksas.
EI – jauns pasākums – paredzēts ieviest 2006.gada nogalē, tāpēc šobrīd nav pieredzes!
Administrēšana , izmantojot IAKS, izņemot LDGRS. Pieredze izmantojama pilnībā.

Latvijas Lauku attīstības programma 2007.–2013. gadam ir dokuments 471 lpp. apjomā. Fragments no 4. pielikuma „Iepriekšējo programmēšanas periodu pieredze".

LATVIJAS LAUKU ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA 2007. – 2013. GADAM

Bioloģiskajai daudzveidībai un ekoloģiski tīrai videi nav uzskatāmas tirgus vērtības, tāpēc lauksaimnieku ir grūtāk ieinteresēt ieguldīt darbu un līdzekļus dabas aizsardzībā. Agrovide daļēji novērš šo tirgus trūkumu un sniedz iespēju lauksaimniekiem saņemt atbalsta maksājumus par ieguldījumu, ko tie devuši dabai un sabiedrībai. Agrovides atbalsta maksājumus piešķir par īpašām darbībām, kas pārsniedz obligātās saimniekošanas pamatprasības jeb tā sauktās "savstarpējās atbilstības prasības".

Kādus Agrovides pasākumus piedāvā LAP 2007–2013?

Programmā ir četri Agrovides apakšpasākumi:

- *Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos;*
- *Integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana;*
- *Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība;*
- *Rugāju lauks ziemas periodā.*

Foto: Andris Klepers

Atbilstoši Latvijas Republikas Zemes bilancei uz 2006. gada 1.janvāri lauksaimniecībā izmantojamā zeme bija 2,46 miljoni ha jeb 38,5% no rajonu kopplatības. Tai skaitā aramzeme 1,8 miljoni ha jeb 72,9%, ganības 410 tūkstoši ha jeb 16,7%, pļavas 226 tūkstoši ha jeb 9,2% un augļu dārzi – 1,2%. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ganību un pļavu kopplatība samazinājusies par 2%.

Svarīgākais sadaļā par LAP 2007-2013

LAP 2007–2013 ir vadošais lauku attīstības plānošanas dokuments Eiropas Savienībā. Tā ietvaros lauksaimniekiem ir iespēja saņemt atbalsta maksājumu par ieguldīto darbu un līdzekļiem dabas aizsardzībā.

Viens no svarīgākajiem LAP 2007–2013 pasākumiem sugu un biotopu aizsardzībai ir Agrovides apakšpasākums *Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos*.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGIE ZĀLĀJI

Palieņu pļava. *Foto: Jānis Reihmanis*

BVZ var būt arī upju un ezeru palieņu pļavas, kas ir nozīmīgas putnu ligzdošanas, barošanās un pulcēšanās vietas. Šādā gadījumā zālāja struktūra un botāniskais sastāvs nav tik svarīgs, taču būtiski to nepārvērst arumā.

Dzeltenā cielava. *Foto: Andris Klepers*

Dabiskās pļavās ligzdo uz zemes ligzdojoši putni, kam ir svarīgas plašas, atklātas platības un daudzveidīga augu struktūra un ir pieejama barība. Piemēram, ķīvīte, dzeltenā cielava, pļavu čipste, lauku cīrulis, grieze un mērkaziņa vai retāk sastopamais ķikuts, pļavu tilbīte, laukirbe un paipala.

Pamatinformācija par BVZ

Kas ir bioloģiski vērtīgie zālāji?
Par bioloģiski vērtīgajiem zālājiem (turpmāk BVZ) dēvē dabiskās pļavas un ganības, par kuru apsaimniekošanu – vēlu pļaušanu vai ekstensīvu ganīšanu – ir iespējams saņemt atbalsta maksājumus LAP 2007–2013 ietvaros. BVZ apsaimniekošanas aktivitātes atbalsta vienā no Agrovides apakšpasākumiem – *Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos*. BVZ platības Latvijā noteikuši Latvijas Dabas fonda eksperti, un tās ir atklātas pļavu un ganību platības ar augstāku dabas daudzveidību.

Ar vārdu *zālājs* apzīmē gan pļavas, gan ganības. Reizēm kā sinonīmu dabiskam zālājam lieto apzīmējumu *dabiskās pļavas*, kas tāpat ietver gan ganības, gan pļavas. Dabisks šajā gadījumā arī nozīmēs bioloģiski vērtīgs.

Kā BVZ atšķiras no "parasta" zālāja?
BVZ no "parastām" pļavām un ganībām atšķiras ar to, ka tajos ir vērojama augsta bioloģiskā daudzveidība – sastopamas dažādas augu, īpaši ziedaugu sugas, bet neviena no sugām nav izteiktā pārākumā. BVZ augājam ir raksturīgi trīs vai četri augu stāvi. Pie zemes virsmas nereti sastopami arī ķērpji un sūnas. BVZ ir ilgstoši tradicionāli apsaimniekoti, ganot vai pļaujot, un vismaz 15–30 gadu tajos nav veikta ne aršana, ne mēslošana vai piesēja. Bioloģisko daudzveidību nosaka arī piemērotība reto pļavu putnu sugu ligzdošanai.

Turpretī sētā vai kultivētā zālājā parasti dominē pļavas timotiņš, ārstniecības pienene, pļavas auzene vai parastā kamolzāle, bieži sastopamas tādas sugas kā sarkanais un bastarda āboliņš un sējas lucerna. Šādā zālājā kopējais augu sugu skaits ir neliels un velēna ir skraja. Arī pļavu putnu daudzveidība ielabotā zālājā ir mazāka, jo dažādu ķīmikāliju lietošana samazina putnu barības bāzi, bet vienveidīgais augājs pasliktina slēpšanās un ligzdošanas iespējas. Tas raksturīgs arī intensīvi noganītās ganībās.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGIE ZĀLĀJI

Ko nozīmē "bioloģiskās daudzveidības uzturēšana" zālājos?
Praktiski tas nozīmē apsaimniekot zālāju tā, lai nesamazinātos tajā mītošo augu, dzīvnieku un citu dzīvo organismu sugu skaits. Ar izpratni, rūpīgi un regulāri veicot dabai draudzīgu saimniekošanu mazāk daudzveidīgā zālājā, sugu skaitu iespējams lielā mērā palielināt.

Kāpēc nepieciešama dabisku zālāju uzturēšana?
Senāk, pirms cilvēki pievērsās lauksaimniecībai, zālāju uzturēšanu nodrošināja galvenokārt lielie savvaļas zālēdāji, kā arī apjomīgi un spēcīgi pali upju palienēs. Mūsdienās zālājiem raksturīgo sugu pastāvēšana ir atkarīga no regulāras pļaušanas vai ganīšanas. Ja zālāju apsaimniekošanu pārtrauc, tie ar laiku aizaug ar krūmiem un apmežojas, un izzūd atklātai ainavai raksturīgās sugas. Svarīgi ir saglabāt ne tikai sugu, bet arī biotopu daudzveidību, tas nozīmē, ka vienādā mērā jānodrošina visu veidu dabisko zālāju uzturēšana – gan kāpu un smiltāju pļavas, gan auglīgās palieņu un slapjās grīšļu pļavas. Saglabājot dabiskos zālājus, saglabājas ne tikai sugas un biotopi, bet arī Latvijas tradicionālā ainava un kultūrvēsturiskais mantojums.

Bioloģiski vērtīga pļava Daugavas ielejā.

Foto: Liene Salmiņa

Vienā kvadrātmetrā bioloģiski vērtīga zālāja var būt sastopamas pat 50 ziedaugu sugas, bet parkveida pļavās – pat vēl vairāk.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGIE ZĀLĀJI

Cik daudz Latvijā ir BVZ?

Līdz 2008. gada sākumam Latvijā ir noteikti 61 402 ha BVZ. No šīm platībām Agrovides apakšpasākuma *Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos* ietvaros ir apsaimniekota mazāk nekā puse – 28 066 ha. Taču joprojām nav apzināti pilnīgi visi bioloģiski vērtīgie zālāji valstī. Pēc ekspertu aplēsēm Latvijā par BVZ vajadzētu noteikt ap 100 000 ha zālāju un tos atbilstoši arī apsaimniekot. Tikai tad mēs varētu nodrošināt Eiropā apdraudēto un reto pļavu sugu skaita nesamazināšanos valstī.

Bioloģiski vērtīgo zālāju izplatība Latvijā (2008.g.)

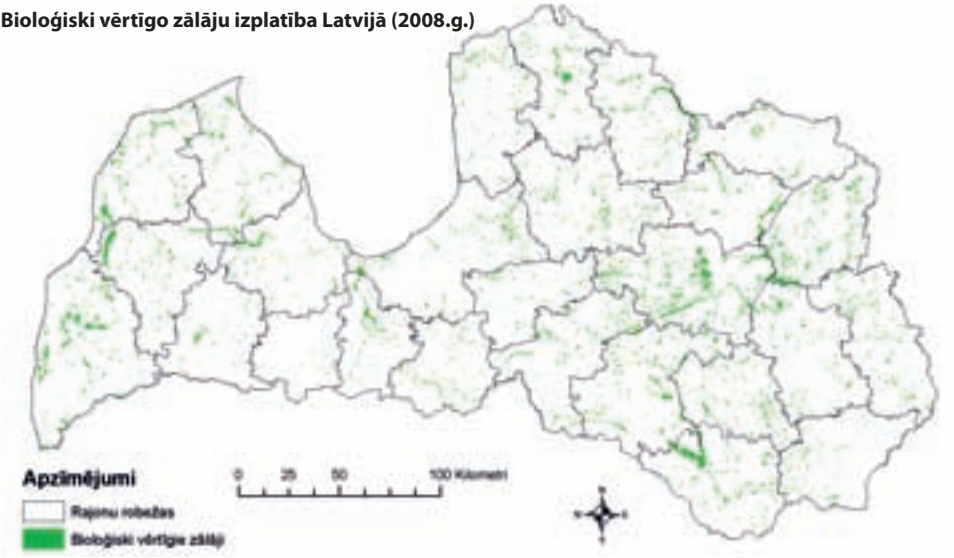

Kas ir BVZ indikatorsugas?

BVZ indikatorsugas jeb neielabotu pļavu indikatorsugas ir tādas augu sugas, kas piemērojušās ilgstoši dabiskiem augšanas apstākļiem un parasti izzūd tajos zālājos, ko apsaimnieko intensīvi. Lai zālāju novērtētu kā bioloģiski vērtīgu, tajā jābūt sastopamām vismaz piecām indikatorsugām vai arī trijām vai četrām, ja viena no tām sastopama lielā skaitā.

Katram pļavu biotopa veidam ir savas indikatorsugas, piemēram, sausās smiltāju pļavās sastopami mazie mārsili un divmāju kaķpēdiņas, bet slapjajās pļavās – purva gerānijas un bezdelīgactiņas.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGIE ZĀLĀJI

Dažas bioloģiski vērtīgo zālāju indikatorsugas

Eiropas saulpurene (sviestabunga).
Foto: Andris Klepers.

Vidējā ceļteka. *Foto: Vija Kreile.*

Gaiļpiesis (gaiļbiksīte).
Foto: Egija Biseniece.

Dzirkstelīte. *Foto: Ilze Čakare.*

BIOLOĢISKI VĒRTĪGIE ZĀLĀJI

Parastā sveķene. *Foto: Andris Klepers.*

Kalnu āboliņš. *Foto: Vija Kreile.*

Atceries! Ar visām BVZ indikatorsugām un to fotogrāfijām vari iepazīties Latvijas Dabas fonda mājas lapā www.ldf.lv sadaļā "Jaunu bioloģiski vērtīgo zālāju noteikšana".

Svarīgākais sadaļā "Pamatinformācija par BVZ"

BVZ ir dabiskas pļavas un ganības, kas ir ilgstoši apsaimniekotas, tās pļaujot vai ekstensīvi ganot.

Senāk, pirms cilvēku lauksaimnieciskajām aktivitātēm, zālāju uzturēšanu nodrošināja lielie zālēdāji.

Saglabājot bioloģiski vērtīgos zālājus, saglabājas sugu un biotopu daudzveidība, kā arī Latvijas tradicionālā lauku ainava un kultūrvēsturiskais mantojums.

BVZ indikatorsugas ir augu sugas, kas ir piemērojušās dabiskiem augšanas apstākļiem. Katram zālāja veidam ir raksturīgas savas indikatorsugas.

PIETEIKŠANĀS PASĀKUMA ĪSTENOŠANAI

Vai es varu pieteikt jaunu potenciālu BVZ?

Jā, potenciālu BVZ apsekošana turpināsies. Plānots, ka jau 2008. gadā Tu varēsi pieteikties savu zālāju apsekošanai. Jau vairākus gadus eksperti apmeklē lauksaimnieku pieteiktās zālāju platības ar mērķi noteikt jaunus BVZ.

Kā man rīkoties, lai manā īpašumā esošu zālāju atzītu par BVZ?

Ja Tev šķiet, ka Tavā īpašumā varētu būt BVZ, Tev ir:

1) jāseko līdzi informācijai, kurā datumā ir izsludināta pieteikšanās jaunu BVZ apsekošanai;
2) jāaizpilda noteikta tipa pieteikums, ko var saņemt LAD reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs, Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (turpmāk LLKC) Lauku konsultāciju birojos vai pie pagastu lauku konsultantiem;
3) pieteikumam klāt jāpievieno LAD izsniegto lauku bloku kartes kopija ar atzīmētu apsekojamo platību;
4) pieteikums jānosūta uz anketā norādīto adresi organizācijai, kas veiks zālāju apsekošanu (līdz šim – Latvijas Dabas fonds).

Ņem vērā, ka pieteikumus pieņem tikai pa pastu!

Katru pieteikto potenciālo BVZ klātienē apmeklē un vērtē eksperts

Foto: Ilze Čakare

Kā man rīkoties, lai es varētu saņemt atbalsta maksājumu par BVZ apsaimniekošanu?

Ja Tavā īpašumā esošais zālājs ir atzīts par bioloģiski vērtīgu un Tu vēlies saņemt atbalsta maksājumus par tā apsaimniekošanu, Tev ir:

1) jāseko līdzi informācijai, kad izsludinās pieteikšanos uz Agrovides apakšpasākumiem;
2) jāaizpilda *Platību maksājumu iesniegums* kopā ar pielikumu *Atbalsta iesniegums Agrovides apakšpasākumiem*;
3) iesniegumi kopā ar LAD izsniegtajām lauku bloku kartēm jāiesniedz LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē līdz noteiktajam datumam *(2008. gadā – līdz 15. maijam jaunajām saistībām; līdz 10. jūnijam – vecajām saistībām, kas uzņemtas 2004.–2006. gadā).*

PIETEIKŠANĀS PASĀKUMA ĪSTENOŠANAI

Piesakoties uz šo pasākumu, Tu uzņemies saistības uz pieciem gadiem, bet neaizmirsti, ka Tev katru gadu no jauna ir jāaizpilda un jāiesniedz iesniegums šī pasākuma īstenošanai.

Tiem, kuri saistības uzņēmušies iepriekšējā LAP plānošanas periodā (2004–2006), vēl joprojām spēkā ir iepriekšējie nosacījumi: pļaušanas periods sākas 10. jūlijā un beidzas 10. septembrī, pieļaujamais ganīšanas blīvums ir no 0,65 līdz 0,74 dzīvnieku vienībām uz hektāra. Bet, ja vēlēsies paplašināt esošo BVZ platību, tad Tev būs jāuzņemas jaunās saistības par visu platību.

Kā aprēķina BVZ apsaimniekošanas kompensācijas?
BVZ apsaimniekošanas kompensācijas aprēķina, salīdzinot saimniekošanu BVZ un parastā zālājā. BVZ kompensācijas par ekstensīvu ganīšanu aprēķina, ņemot vērā to, ka:

- BVZ pļauj un nogana tikai vienu reizi sezonā;
- BVZ appļaušana ir sarežģītāka nekā parastā zālājā;
- BVZ zāles daudzums un proteīna saturs parasti ir ievērojami zemāks nekā parastā zālājā;
- BVZ neveic zālāja ierīkošanu, mēslošanu un cita veida ielabošanu.

BVZ kompensācijas par vēlo pļaušanu aprēķina, ņemot vērā to, ka:

- BVZ novākto zāli sasmalcina un atstāj uz lauka, negūstot nekādu ekonomisku labumu, bet parastā zālājā sienu savālo, aizvāc no lauka un izmantot~~s~~ lopbarībai;
- BVZ pļaušana ir sarežģītāka nekā parastā zālājā.

Uz bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošanu un maksājumu saņemšanu var pretendēt gan īpašnieks pats, gan apsaimniekotājs, kuram ir attiecīgi noslēgts nomas līgums. Tai skaitā ne tikai fiziskas personas, bet arī komercuzņēmumi, pašvaldibas un nevalstiskas organizācijas.

PIETEIKŠANĀS PASĀKUMA ĪSTENOŠANAI

Vai man obligāti jāpiesakās uz pasākumu *Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos*, ja manā īpašumā ir atrasts BVZ?
Agrovides pasākumi ir obligāti visām Eiropas Savienības dalībvalstīm, bet tajā pašā laikā lauksaimniekiem pieteikšanās to īstenošanai ir brīvprātīga. Tomēr, ja Tavā īpašumā ir sastopamas dabas vērtības, aicinām tās saglabāt arī nākamajām paaudzēm! Turklāt Tev ir iespēja saņemt kompensāciju par negūtajiem ieņēmumiem, kas radušies, saimniekojot dabai draudzīgi, nevis lietojot intensīvās lauksaimniecības metodes.

Svarīgākais sadaļā "Pieteikšanās pasākuma īstenošanai"
Ja vēlies, lai Tavu zālāju novērtē pēc BVZ kritērijiem, Tev pēc tam, kad ir pasludināta pieteikšanās uz jaunu BVZ apsekošanu, ir jānosūta pieteikums organizācijai, kas veiks zālāju apsekošanu.
Ja Tavā īpašumā atrodas BVZ un Tu vēlies saņemt atbalstu par BVZ apsaimniekošanu, Tev pēc tam, kad LAD ir pasludinājis pieteikšanos uz Agrovides pasākumu īstenošanu, ir jāaizpilda pieteikums un jāiesniedz LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē līdz noteiktajam datumam.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGO ZĀLĀJU APSAIMNIEKOŠANA

Pļaušana

Kāds ir dabai draudzīgākais BVZ pļaušanas laiks?
No putnu aizsardzības viedokļa labāk pļavu pļaut pēc iespējas vēlāk, lai zālājā ligzdojošo putnu mazuļi būtu pietiekami paaugušies un spētu izvairīties no pļaujmašīnas. Griezēm ir raksturīgi divi perējumi sezonā, un mazuļi no otrā perējuma lidspēju iegūst tikai vasaras beigās, tāpēc, ja nav nepieciešams siens lopu barošanai, zālāju nevajadzētu pļaut agrāk par septembri.

Tomēr dažām augu sabiedrībām vēla pļauja nav vēlama, turklāt tā ne vienmēr ir apvienojama ar tradicionālo saimniekošanu, ja siens nepieciešama lopu barošanai. Tāpēc šādos gadījumos galvenais dabas daudzveidības saglabāšanas nosacījums ir pļaušana vienu reizi sezonā (un daudzus gadus pēc kārtas tajā pašā laikā), lai pļavu putni varētu izvest vismaz vienu no diviem perējumiem un saglabātos arī raksturīgie augi.

Kas vēl man būtu jāievēro, pļaujot BVZ, lai veicinātu lauku putnu daudzveidību savā saimniecībā?

- Pļaušanas augstumam jābūt ne mazākam par 10 cm.
- Pļavu nedrīkst pļaut virzienā no malām uz centru. Jo tad griezes un citi pļavā esošie dzīvnieki sabēg lauka centrālajā daļā, kur beigās vairs nav iespējas izbēgt no pļaujmašīnas asmeņiem. Ja tomēr sienu pļauj šādā veidā, pļavas centrālo daļu nepieciešams atstāt nenopļautu, tādējādi dodot dzīvniekiem iespēju patverties un vēlāk pamest bīstamo vietu.
- Pie pļaujmašīnas ieteicams piestiprināt grabošus priekšmetus putnu un citu dzīvnieku aizbaidīšanai.
- Ieteicams izvēlēties nelielu pļaušanas ātrumu un ierobežot lielu vienlaidu platību vienlaicīgu nopļaušanu.

Atceries! Ievēro šeit sniegtos ieteikumus, arī pļaujot "parastos" zālājus!

LAP 2007–2013 nosacījumi

Atbalsta maksājumus par BVZ pļaušanu iespējams saņemt Agrovides apakšpasākuma *Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos* ietvaros.

BVZ katru gadu jānopļauj periodā no 1. augusta līdz 15. septembrim.

Ja pļaušanu veic ar tehniku, tā nedrīkst sabojāt augsnes virskārtu.

Nopļautā zāle jānovāc un jāaizved prom no lauka vai jāsasmalcina.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGO ZĀLĀJU APSAIMNIEKOŠANA

Vai nopļautās zāles sasmalcināšana un atstāšana uz lauka ir vēlama?
Lai nodrošinātu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos zālājā, nopļauto zāli ieteicams nevis sasmalcināt un atstāt uz lauka, bet gan novākt un, ja iespējams, izmantot lopbarībā. Smalcināšana būtu pieļaujama tiki kā alternatīva, ja ir jāizšķiras, vai ļaut pļavai aizaugt vai uzturēt to klaju.

Ja smalcināšanu veic vasaras vidū jeb aktīvajā veģetācijas periodā, tad augi ar sasmalcināto masu saņem lielu barības vielu daudzumu, kas var būtiski manīt veģetāciju un samazināt zālāja bioloģisko daudzveidību. Turpretī pārāk vēlu smalcināta kaulaina zāle reizēm var saglabāties līdz pat pavasarim. Palieņu pļavās šo zāli pali dažās vietās var novākt, taču citviet sanes vienkopus, piemēram, vecupēs vai upju līkumos, tādējādi veicinot to aizaugšanu.

Mehanizētā pļaušana.
Foto: Andris Klepers

Ik vasaru pļaušana ar ātrgaitas tehniku un nepareiza pieeja nogalina tūkstošiem dzīvnieku, to skaitā griezes un citus pļavu putnus.

Svarīgākais sadaļā "Pļaušana"
No putnu aizsardzības viedokļa labāk pļavu pļaut pēc iespējas vēlāk – vasaras beigās.
Siena iegūšanai pļavu var pļaut arī agrāk, taču svarīgi to pļaut vienu reizi sezonā un daudzus gadus pēc kārtas.
Saudzējot putnus un citus dzīvniekus, pļava jāpļauj no centra uz malām vai sākot no vienas malas, vai arī atstājot kādu joslu nepļautu.
Ieteicamais pļaušanas augstums ir vismaz 10 cm.
Ja netiek iegūts siens lopbarībai (kas ir labāk), zāli ieteicams aizvākt no lauka.
Ieteicams izvēlēties nelielu pļaušanas ātrumu.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGO ZĀLĀJU APSAIMNIEKOŠANA

Ganīšana

Kā pareizi jānogana BVZ, lai saglabātu tajā bioloģisko daudzveidību?
Svarīgi, lai būtu ievērots ekstensīvai ganīšanai atbilstošs lopu blīvums. Ja lopu skaits ir par mazu, zālājam draud aizaugšana ar krūmiem, turpretī pārganīšanas rezultātā augāju pārlieku noēd un nomīda. Augi nepaspēj ataugt un veidot sēklas. Tā veidojas lieli, stipri nomīdīti laukumi un izzūd neizturīgākās augu sugas.

Kāds lopu blīvums ir vairāk piemērots katram zālāja veidam?
Sausās pļavās ir vēlams zemāks lopu skaits uz hektāra, tas varētu atbilst LAP 2007–2013 noteiktā lopu blīvuma intervāla zemākajai robežai – ap 0,4 liellopu vienībām/ha. Vidēji mitrās pļavās – ap 0,6 līdz 0,7 liellopu vienībām/ha, bet slapjās pļavās var ganīt līdz pat 0,9 liellopu vienībām/ha. Sausām pļavām labvēlīgāka ir noganīšana ar aitām un kazām, bet jo pļava mitrāka, jo vairāk tur piemērotas ir govis un zirgi. Arī mājlopi mēdz šķirot garšīgākus augus no mazāk garšīgiem, un to gaumes atšķiras. Tāpēc vienās un tajās pašās ganībās iespējams laist dažādus mājlopus.

Ja lopus gana visu sezonu vienā platībā, svarīgi ir ilgtermiņā izvēlēties tādu lopu skaitu, lai arī sliktākas ražas gados tie varētu iztikt bez piebarošanas. Tad gados ar leknāku un garāku zāli zālājs būs gana piemērots arī putnu ligzdošanai.

Kādās situācijas zālāju ir labāk noganīt un kādās nopļaut?
Ja pie ūdeņiem esošas pļavas nogana, tās kļūst piemērotas dažādiem bridējputniem, kas labprāt ligzdo īsā zālē. Izvēloties pļaušanu, zālājs būs vairāk piemērots garā zālē ligzdojošiem putniem. Abos gadījumos, pareizi apsaimniekojot, saglabāsies raksturīgās augu sugas.

LAP 2007–2013 nosacījumi
Atbalsta maksājumus par BVZ noganīšanu iespējams saņemt Agrovides apakšpasākuma *Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos* ietvaros.

BVZ katru gadu jānogana, ievērojot lopu blīvumu no 0,4 līdz 0,9 liellopu vienībām/ha.

Ganīšanas intensitāte jāizvēlas atļautajā intervālā un atbilstoši zālāju tipam, atrašanās vietai, klimatiskajiem apstākļiem, nepieļaujot zālāja pārganīšanu.

Ganītu BVZ drīkst appļaut.

Govis ganībās Ilūkstes upes palienes pļavā.
Foto: Andris Klepers

BIOLOĢISKI VĒRTĪGO ZĀLĀJU APSAIMNIEKOŠANA

Vai ganību appļaušana ir vēlama?
Ganību appļaušana vasaras pirmajā pusē, lai padarītu ganību zelmeni mājlopiem labāk izmantojamu, BVZ nav pieļaujama. Turpretī rudenī pēc ganīšanas perioda beigām ganības ir ieteicams appļaut, lai nākamgad veidotos vienmērīgs augājs un ganības saglabātos apsaimniekojamas.

Kas vēl būtu jāievēro, noganot BVZ, lai veiksmīgi saglabātu zālāja daudzveidību?

- Lopu piebarošanas un dzirdīšanas vietas ieteicams izvietot attālāk no vietām, kur sastopami reti un īpaši aizsargājami augi.
- Lai saudzētu putnu ligzdas un zālājs būtu noganīts vienmērīgāk, ieteicams lopus nevis piesiet ķēdē, bet gan ganīt aplokos.
- Lopi ganību aplokos parasti nesamin putnu ligzdas, jo tie ir pielāgojušies staigāt pa savām takām un respektē citas dzīvās radības. Putni ar savu uztraukuma uzvedību un skaļajiem saucieniem parasti spēj novērst uzmanību un "padzīt" iespējamo postītāju.

Aitas piemērotas sausu ganību noganīšanai, bet slapjām pļavām vairāk piemērotas govis un zirgi.

Foto: Andris Klepers

Svarīgākais sadaļā "Ganīšana"
Lai saglabātu ganību bioloģisko daudzveidību, svarīgi ir nodrošināt katram zālāja veidam piemērotus lopus un to blīvumu.
Ganību appļaušana ir pieļaujama rudenī.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGO ZĀLĀJU APSAIMNIEKOŠANA

Zālāju atjaunošana

Kā man jāapsaimnieko manā īpašumā esošs zālājs, lai tas laika gaitā kļūtu bioloģiski vērtīgs?
Lai zālājs atgūtu dabisko struktūru un sugu sastāvu, Tev ir jāpārtrauc tā mēslošana un piesēja. Zālājs jāpļauj, lietojot dabai draudzīgas pļaušanas paņēmienus (sk. sadaļu "Pļaušana") vai jānodrošina tā noganīšana ar nelielu lopu skaitu (sk. sadaļu "Ganīšana"). Turklāt būtu ieteicams zālājā ilgstoši izmantot vienu izvēlēto apsaimniekošanas veidu, jo, piemēram, noganīšanai piemērojušās augu sabiedrības var izzust, uzsākot zālāju pļaut. Ja nepieciešams, zālājs jāatbrīvo no krūmiem, atstājot tikai dažus nelielus krūmu pudurus.

Atjaunošanās procesu var paātrināt, izkaisot zālājā pelavas no siena šķūņa vai gubas vietas, kur turēts siens no dabiskām pļavām, tādējādi bagātinot zālāju ar augu sēklām. Par šāda veida metožu efektivitāti gan trūkst reālu pētījumu rezultātu.

Cik ilgs laiks nepieciešams, lai ielabots zālājs kļūtu par BVZ?
Zālāja atjaunošanās ilgums ir atkarīgs gan no tā, cik intensīvi zālājs ir apsaimniekots līdz šim, gan no tā, kā apsaimnieko platības, kas robežojas ar konkrēto zālāju. Zālāja atjaunošanās procesu būtiski nosaka arī pļavas tips – auglīgās, ar kalciju bagātās augsnēs augu daudzveidība atgriezīsies ātrāk nekā sausās un nabadzīgās. Atjaunošanās procesam nepieciešami vismaz 10–15 gadi.

LAP 2007–2013 nosacījumi
Ja 2003. gada 30. jūnijā platība ir bijusi aizaugusi ar krūmiem un kokiem (t.i., nav bijusi labā lauksaimniecības un vides stāvoklī), arī pēc krūmu izciršanas tā nav tiesīga uz atbalsta maksājumiem. LAP gan minēts, ka pēc 2010. gada šo nosacījumu mainīs.

Aizaugusi parkveida pļava.
Foto: Ainārs Auniņš

Lai gan daudzi vērtīgi zālāji, to skaitā palieņu un parkveida pļavas, Latvijā ir pamesti un aizauguši, pašlaik LAP 2007–2013 nenodrošina atbalstu šo zālāju atjaunošanai.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGO ZĀLĀJU APSAIMNIEKOŠANA

Īpaši ilgs laiks nepieciešams, lai par dabisku zālāju atjaunotos uzarta platība. Šādā gadījumā augsnē vairs nav saglabājušās zālājam raksturīgo augu sēklas jeb tā sauktā sēklu banka. Lai pļava atjaunotos, nepieciešams, lai tuvumā būtu kāda dabiska pļava, no kuras iesēties augiem. Šāds process var aizņemt 30 un pat vairāk gadu.

Kā man rīkoties, ja manā īpašumā ir ar krūmiem aizaugusi pļava?
Zālāju būtu ieteicams atjaunot, izcērtot krūmus un atstājot vien dažus nelielus krūmu pudurus un vecus atsevišķus kokus, ja tādi ir (tie gan var kalpot par novērošanas posteni vārnveidīgiem putniem, kas izposta pļavās ligzdojošo putnu ligzdas, taču var piesaistīt vairākas citas putnu sugas, kas tur var ligzdot vai baroties). Krūmu izciršanu nedrīkst veikt putnu ligzdošanas laikā no aprīļa līdz jūlijam. Ja zālājs pirms aizaugšanas ir bijis ekstensīvi apsaimniekots, tā atjaunošanas process pēc krūmu izciršanas varētu būt salīdzinoši straujš. Īpaša uzmanība jāvelta tam, lai neataugtu krūmu atvases, ar tām veiksmīgi tiek galā govis un zirgi vai arī vasaras beigās tās jāpļauj.

Foto: Andris Klepers

Pļavu atjaunošanu svarīgi veikt laika posmā no augusta līdz aprīlim, lai saudzētu putnus to ligzdošanas laikā. LAP 2007-2013 bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošanai nav paredzēti speciāli atbalsta maksājumi.

Svarīgākais sadaļā "Zālāju atjaunošana"
Lai zālājs atgūtu tā dabisko struktūru un sugu sastāvu, ir jāpārtrauc tā ielabošana – mēslošana, piesēja un parasti arī nosusināšana.
Ieteicams izvēlēties vienu no apsaimniekošanas paņēmieniem (ganīšana vai pļaušana) un turpināt to ilgstoši.
Aizaugušu zālāju ieteicams atjaunot, atstājot vien dažus nelielus krūmu pudurus un atsevišķus kokus.
Krūmu izciršanu nedrīkst veikt putnu ligzdošanas laikā no maija līdz jūlijam.
Pēc atjaunošanas jānodrošina zālāja noganīšana ar nelielu lopu skaitu vai nopļaušana.

BIOLOĢISKI VĒRTĪGO ZĀLĀJU APSAIMNIEKOŠANA

Ainavas elementu uzturēšana

Kas ir ainavas elementi?
Šaurākā nozīmē ainavas elementi ir dažādi dabas objekti, kas ainavai piešķir tai tradicionāli raksturīgo izskatu, piemēram, lieli koki, nelieli atsevišķi krūmu puduri, akmeņu krāvumi, nelielas lāmas un mitras ieplakas.

Varbūt man labāk izcirst visus krūmus savā saimniecībā?
Nelieli atsevišķi krūmu puduri ir jāsaglabā, jo tiem ir liela nozīme bioloģiskās daudzveidības uzturēšanā un tradicionālas lauku ainavas veidošanā. Turpretī ar krūmiem blīvi aizaugušas platības vairs nav piemērotas lauku sugām un liecina, ka teritoriju neapsaimnieko un tajā sācies aizaugšanas process. Tāpat saglabājamas atsevišķas mitrākas ieplakas un akmeņu krāvumi.

Kā nodrošināt lielu koku saglabāšanos lauku ainavā?

- Ja Tavā īpašumā atrodas lieli atsevišķi koki, piemēram, ozoli, liepas, oši, gobas, vīksnas, kļavas un priedes, vispirms novērtē, vai tie nav ieauguši krūmos un sīkākos kokos. Koks no apēnojuma jāatbrīvo pakāpeniski vairāku gadu gaitā, lai tas pamazām pierastu pie intensīvākas saules gaismas un nenokalstu. Šādi rīkojoties, ir radīti labvēlīgi augšanas apstākļi ne tikai pašam kokam, bet arī, piemēram, gaismu mīlošām ķērpju sugām un tādai retai kukaiņu sugai kā lapkoku praulgrauzis.

LAP 2007–2013 nosacījumi
Lielus kokus un krūmus no atbalsta platības izslēdz tajos gadījumos, kad to platību summa kopā ar akmeņu kaudzēm un citiem tamlīdzīgiem objektiem lauku blokā pārsniedz 0,01 ha jeb 100 m^2. Tāpat no lauku blokiem izslēdz ceļus un grāvjus, kuru platums ir lielāks par 2 m, pagalmus un citas nelauksaimnieciskas zemes teritorijas.

Ja Tu uzskati, ka ainavas elementu izslēgšana no lauku blokiem Tavā saimniecībā ir nepamatota, Tev jāgriežas vietējā Lauku atbalsta dienesta turpmāk LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē, lai risinātu šo problēmu, ņemot līdzi sava īpašuma lauku bloku kartes.

Ainavas elements ir gan lielais atsevišķi augošais bērzs, gan nepļautā mitrā ieplaka starp pauguriem, gan arī siena guba, kaut arī tā ir īslaicīga un vairāk ar kultūrvēsturisku nozīmi.

Foto: Andris Klepers

BIOLOĢISKI VĒRTĪGO ZĀLĀJU APSAIMNIEKOŠANA

- Centies novērst koku ļaunprātīgu bojāšanu – dedzināšanu, mizas bojāšanu, zaru laušanu, dobumu postīšanu u.tml.
- Platība zem aramzemē augoša koka vainaga jāatstāj neaparta (ne mazāk kā trīs metru rādiusā).
- Ja ūdeņu tuvumā augošus kokus apdraud bebri, ap stumbru apliec metāla aizsargsietu.
- Lai ganībās no jauna kociņa izaugtu liels koks, aizsargā to no lopiem un izveido tam apkārt sētiņu.

Mazais svilpis. *Foto: Andris Klepers*

Nelieli atsevišķi krūmu puduri nodrošina ar slēptuvēm, ligzdošanas un barošanās vietām atklātā ainavā dzīvojošus putnus, piemēram, brūno čaksti, mazo svilpi un brūnspārnu ķauķi. Tie gan nav piemēroti plašās palieņu pļavās mītošajiem ķikutiem.

Vienu šādu daļēji nokaltušu koku var apdzīvot līdz pat tūkstotim dažādu dzīvo organismu sugu.

Foto: Ainārs Auniņš

Svarīgākais sadaļā "Ainavas elementu uzturēšana"
Ainavas elementi ir dažādi dabas objekti, piemēram, lieli koki, nelieli atsevišķi krūmu puduri, akmeņu krāvumi, nelielas lāmas un mitras ieplakas.
Ainavas elementus no atbalsta platībām izslēdz tajos gadījumos, kad to platību summa vienā lauku blokā pārsniedz 0,01 ha jeb 100 m^2.
Nelieliem atsevišķiem krūmu puduriem ir liela nozīme bioloģiskās daudzveidības uzturēšanā un tradicionālas lauku ainavas veidošanā.
Ainavas elementus svarīgi ir saglabāt ne tikai BVZ platībās, bet arī citās lauksaimniecībā izmantojamās zemēs.
Ja Tavā īpašumā ir veci koki, rūpējies par to saudzēšanu!

CITAS AKTIVITĀTES

Ko nozīmē "zālāja ielabošana"?
Par zālāja ielabošanu sauc visas tās darbības, kas paaugstina zālāja produktivitāti, piemēram, mēslošana (kūtsmēsli, minerālmēsli), piesēja (piemēram, parastā kamolzāle, āboliņš, pļavas timotiņš), meliorācija un aparšana mākslīga zālāja ierīkošanai. No bioloģiskās daudzveidības viedokļa ielabošana ir nevēlama, jo tā izjauc augu sugu dabisko sastāvu – dažas no sugām ir vairākumā, bet citas – iznīkst pavisam, līdz ar to bioloģiskā daudzveidība samazinās.

LAP 2007–2013 nosacījumi
Pasākuma *Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu* ietvaros meliorācijas sistēmu būvniecību, rekonstrukciju vai renovāciju *Natura 2000* teritorijās un īpaši aizsargājamās dabas teritorijās neatbalsta, izņemot gadījumus, ja to paredz teritorijas dabas aizsardzības plāns.

Pretendējot uz vienoto platības maksājumu, lauksaimnieks tajās platībās, kas pieteiktas atbalstam pasākuma Agrovides apakšpasākumā *Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos*, meliorācijas sistēmas vai tās daļas uzturēšanu saskaņo ar Lauku atbalsta dienestu vai noraksta saskaņā ar normatīvajiem aktiem par meliorācijas kadastru.

Ielabots zālājs ar pļavas timotiņu. *Foto: Jānis Reihmanis.*

CITAS AKTIVITĀTES

Vai meliorācijas pasākumi ir pretrunā ar bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu?
Senāk, kad nosusināšanu veica tikai vietumis un ierīkoja mazus un seklus nosusināšanas grāvīšus, meliorācija līdztekus tradicionālai saimniekošanai būtiski neietekmēja dabas daudzveidību. Mūsdienās Latvijā ir nosusināts vairāk nekā 60% lauksaimniecībā izmantojamo zemju. Dabiski mitri un pārmitri biotopi ir sastopami vairs tikai vietumis, un par retām kļuvušas daudzas mitru vietu augu sugas. Turklāt blīvais meliorācijas grāvju tīkls veido fragmentētu ainavu, kas nav labvēlīga arī tādai atklātu ainavu putnu sugai kā ķikuts. Bieži neuzturēti meliorācijas grāvji kalpo par koridoriem krūmu straujākai izplatībai.

Krūmu joslas izteikti fragmentē meliorēto palieni Lubāna apkārtnē. *Foto: Edmunds Račinskis*

CITAS AKTIVITĀTES

Kādi ir kūlas dedzināšanas pozitīvie un negatīvie aspekti?
Kūlas dedzināšanas negatīvā puse ir tā, ka ne visas sugas spēj izdzīvot pēc kūlas dedzināšanas. Regulāri dedzinot, dažas augu sugas iznīkst, bet dažas kļūst izteikti dominējošas, līdz ar to iespējams, ka augu sugu daudzveidība zālājā laika gaitā samazinās. Turklāt, dedzinot kūlu vēlā pavasarī, uguns iznīcina arī lielu daļu bezmugurkaulnieku, piemēram, kukaiņus un zirnekļus, nereti iet bojā arī tikko no ziemošanas vietām atlidojušie vai jau ligzdošanu uzsākušie lauku putni. Nedrīkst aizmirst arī draudus cilvēku dzīvībai un īpašumam.

Vēsturiski dedzināšana ir metode, ko zemnieki nereti lietoja zālāju apsaimniekošanai, un daudzviet tieši kūlas dedzināšana ir novērsusi zālāju aizaugšanu tajos gadījumos, kad to pļaušana vai noganīšana nav bijusi iespējama finansiālu vai citu apstākļu dēļ.

Mūsdienās kūlas dedzināšanu varētu piemērot tikai izņēmuma gadījumos, ja zālāja uzturēšanai nav cita risinājuma, un tā būtu jāveic kontrolēti, iepriekš saskaņojot ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu, pašvaldību un attiecīgo īpaši aizsargājamās dabas teritorijas administrāciju (ja zālājs tādā atrodas). Tas arī uzskatāms par īslaicīgu pasākumu, ko nevar atkārtot katru gadu.

LAP 2007–2013 nosacījumi
Piesakoties uz vienoto platību maksājumiem, uz mazāk labvēlīgo apvidu maksājumiem un uz maksājumiem par *Natura 2000* teritorijām, īpašniekam jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai īpašumā nenotiktu kūlas dedzināšana.

Konstatējot kūlas dedzināšanu, lauksaimniekam piemēro atbalsta maksājumu samazinājumu.

Sodu par kūlas dedzināšanu var piemērot arī pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa.

Kūlas dedzināšana. *Foto: Andis Liepa*

Svarīgākais sadaļā "Citas aktivitātes"
Par zālāja ielabošanu sauc visas tās darbības, kas paaugstina zālāja produktivitāti.
Zālāja ielabošana izjauc dabisko sugu sastāvu un pazemina zālāja bioloģisko daudzveidību.
Nosusināšanas dēļ par retām ir kļuvušas daudzas mitru vietu augu un dzīvnieku sugas.
Regulāri dedzinot kūlu, dažas no augu sugām iznīkst, bet dažas kļūst izteikti dominējošas, līdz ar to augu sugu daudzveidība samazinās.
Uguns zālājā iznīcina arī lielu daļu bezmugurkaulnieku, un nereti iet bojā arī lauku putni.

BIOLOĢISKĀ UN INTEGRĒTĀ LAUKSAIMNIECĪBA

LAP 2007–2013 nosacījumi

Atbalstu integrētajai lauksaimniecībai iespējams saņemt Agrovides apakšpasākuma *Integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana* ietvaros.

Apakšpasākuma ietvaros ir paredzēts atbalstīt lauksaimniekus, kuri dārzkopības produktu audzēšanā izmanto integrētās audzēšanas metodes.

Putnu būriša uzstādīšana. *Foto: Ieva Mārdega*

Kā integrētā lauksaimniecība atšķiras no parastās jeb konvencionālās lauksaimniecības?

Integrētajā lauksaimniecībā lieto bioloģiskas augu aizsardzības metodes, uzrauga slimību un kaitēkļu izplatību, optimālās devās lieto mēslojumu un līdz minimumam samazina ķimikāliju izmantošanu. Integrētā lauksaimniecība ir videi draudzīgāka par konvencionālo saimniekošanu.

Kādas aktivitātes ķīmisko aizsardzības līdzekļu lietošanas samazināšanai ieteicams veikt saimniecībā?

Saimniecībā vēlams uzturēt atsevišķus kokus un nelielus krūmu pudurus, lai putniem nodrošinātu ligzdošanas, barošanās un slēpšanās vietas. Mājas un tīrumu tuvumā ieteicams izvietot putnu būrus. Kukaiņēdāji putni ierobežo dažādu kultūraugu kaitēkļu izplatību un tādējādi saimniecībā var ievērojami samazināt ķimikāliju daudzumu kaitēkļu apkarošanai.

BIOLOĢISKĀ UN INTEGRĒTĀ LAUKSAIMNIECĪBA

Kādas ir bioloģiskās lauksaimniecības priekšrocības?

Bioloģiskā saimniecība ir videi draudzīgāka nekā integrēta lauksaimniecība, jo tajā nelieto nekādus ķīmiskos pesticīdus un minerālmēslus, bet ir veicināta augu dabiskā barošanās no ūdens, gaisa un augsnes ar saules enerģijas un mikroorganismu palīdzību. Atbilstoši ir mainīta lauka izmantošana dažādām kultūrām, kas nepastiprina augsnes noplicināšanos (ievērota augu seka). Ar bioloģiskām metodēm audzētiem produktiem ir augsta pievienotā vērtība – tie ir ekoloģiski tīri un daudz veselīgāki.

LAP 2007–2013 nosacījumi

Atbalstu bioloģiskai lauksaimniecībai iespējams saņemt Agrovides apakšpasākuma *Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība* ietvaros.

Apakšpasākuma ietvaros ir paredzēts atbalstīt saimniecības, kas, apsaimniekojot lauksaimniecībā izmantojamo zemi, ražo bioloģiskās lauksaimniecības produktus vai pāriet uz bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu.

Latvijas ekoprodukts

Preču zīme "Latvijas ekoprodukts" pieder Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības organizāciju apvienībai, šī zīme apliecina, ka noteiktais produkts ir ražots no ekoloģiski tīrām izejvielām. Zīme "Latvijas ekoprodukts" ir reģistrēta Latvijas patentu valdē, lai šo zīmi iegūtu ir jāsaņem sertifikāts, kuru izsniedz sabiedriskā organizācija Vides Kvalitāte (EQ), lai šo sertifikātu saņemtu ir jāizpilda (jāievēro) Latvijas bioloģiskās lauksaimniecības noteikumi, kurus ir izstrādājusi Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības apvienība. Šie noteikumi atbilst Eiropas Savienības direktīvai Nr. 2092/91.

Papildinformācija:
Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijas mājas lapā www.ekoprodukti.lv

BIOLOĢISKĀ UN INTEGRĒTĀ LAUKSAIMNIECĪBA

"Lielkrūžu" saimniecība un saimnieks Guntars Dolmanis
Foto: no "Lielkrūžu" arhīva

Saimniecība – piemērs

Dabas saimniecība "Lielkrūzes" atrodas Cēsu rajona Jaunpiebalgas pagastā un citu saimniecību vidū izceļas ar dabai draudzīgu saimniekošanu, kas balstīta uz tautas tradīcijām. Saimniecībā audzē tradicionālos laukaugus, aplokos ganās aitu ganāmpulks, bet attālajos bioloģiski vērtīgajos zālājos – savvaļas govis un zirgi. Ainaviskā un daudzveidīgā vidē iekļaujas bioloģiskā dīķsaimniecība. Turklāt saimniecībā nelieto ķīmiskus augu aizsardzības līdzekļus vai minerālmēslus, jo vidē, kur dabas līdzsvars nav izjaukts, pēc tiem nav nepieciešamības.

"Lielkrūžu" saimnieks Guntars Dolmanis norāda, ka "daudzi lauksaimnieki izvēlas lietot ķimikālijas un nodarboties ar intensīvo ražošanu, nespējot saskatīt dabas kopsakarības, bet tieši dabai draudzīgai lauksaimniecībai ir liela nozīme lauksaimniecības nozares ilgtspējīgā attīstībā. "Lielkrūžu" spēks ir tās daudzveidībā – viena saimnieciskā aktivitāte papildina citu, un saimniekošana notiek saskaņā ar dabiskas vides saglabāšanas prasībām. Kā atzīst saimnieks, tad pieprasījums pēc kvalitatīva ekoprodukta palielinās.

LAUKSAIMNIECĪBAI MAZĀK LABVĒLĪGIE APVIDI

Kāpēc atbalsta maksājuma saņemšanai pasākumā *Maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas* minimālais lopu blīvums nav jānodrošina *Natura 2000* teritorijās un BVZ platībās?

Ja tie apsaimniekotāji, kuri nespēj nodrošināt attiecīgo lopu blīvumu, nevarētu saņemt maksājumus par zālāju pļaušanu *Natura 2000* vietās un BVZ platībās, ievērojamas platības var palikt neapsaimniekotas vispār. Tas veicinātu pļavu aizaugšanu ar krūmiem un apmežošanos. Tādējādi vēl vairāk būtu apdraudēti Latvijā un Eiropas Savienībā reti un īpaši aizsargājami biotopi, kā arī daudzas tajos sastopamās augu un dzīvnieku sugas.

LAP 2007–2013 nosacījumi

Atbalstu saimniekošanai mazāk labvēlīgos apvidos iespējams saņemt, piesakoties uz pasākumu *Maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas.*

Īstenojot šo pasākumu, pastāvīgo pļavu un ganību vai aramzemē sēto ilggadējo zālāju platības jānodrošina ar minimālo lopu blīvumu vismaz 0,2 liellopu vienības uz 1 atbalsttiesīgu hektāru, izņemot *Natura 2000* teritorijās un BVZ.

Lauksaimniecībai mazāk labvēlīgie apvidi (LAP 2007-2013)

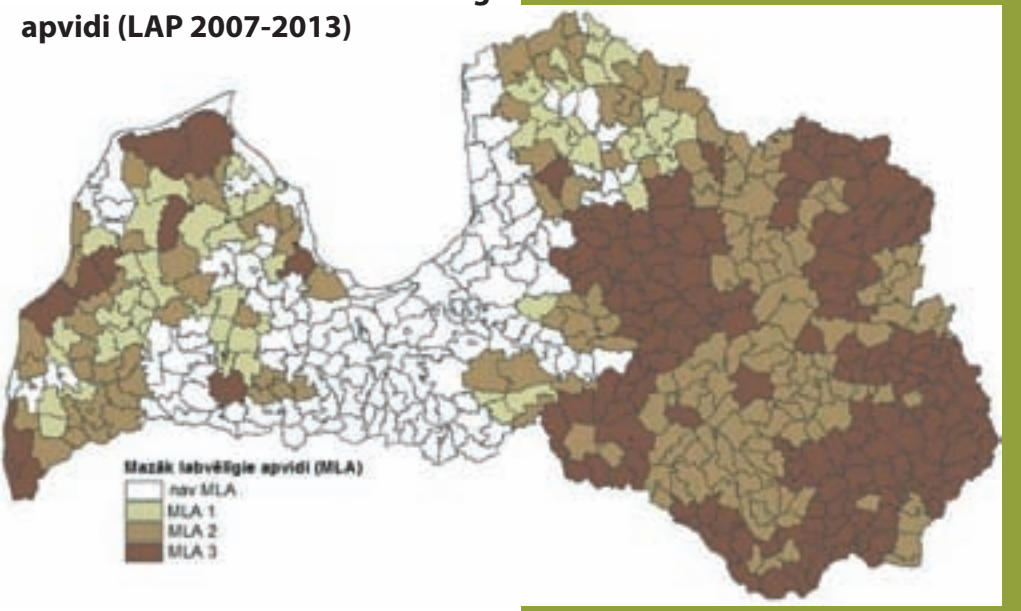

NATURA 2000 TERITORIJU APSAIMNIEKOŠANA

LAP 2007–2013 nosacījumi

Ikgadējus kompensācijas maksājumus var saņemt pasākuma *Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EKK* ietvaros.

Maksājumus var saņemt visi tie lauksaimnieki, kuriem pieder pļavas un ganības *Natura 2000* teritorijās. Uz maksājumiem, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EKK (Ūdens pamatdirektīva), varēs pieteikties tad, kad visiem četriem Latvijas ūdens baseinu apgabaliem būs izstrādāti apsaimniekošanas plāni un pasākumu programmas.

Kompensāciju ir iespējams saņemt tikai par pastāvīgajām pļavām un ganībām, jo *Natura 2000* teritorijās no lauksaimniecības zemēm apsaimniekošanas ierobežojumi ir uzlikti tikai pastāvīgajām pļavām un ganībām. Šie ierobežojumi nosaka, ka daļā *Natura 2000* teritoriju nedrīkst mainīt zemes lietošanas veidu un pārveidot, bojāt vai iznīcināt pļavas (arī uzarot vai kultivējot).

Lai Tu varētu saņem *Natura 2000* maksājumus, Tev ir jāievēro minimālās mēslojuma un augu aizsardzības līdzekļu prasības un visas obligātās prasības, ko nosaka nacionālie normatīvie akti, īpaši aizsargājamo teritoriju dabas aizsardzības plāni un individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi.

Kas ir *Natura 2000* teritorijas?

Natura 2000 teritorijas ir īpašs Eiropas Savienības aizsargājamo dabas teritoriju tīkls, kas ir izveidots ar mērķi aizsargāt Eiropā retu un apdraudētu augu un dzīvnieku sugas un to dzīvesvietas. *Natura 2000* teritoriju izveide ir obligāta visām Eiropas Savienības dalībvalstīm, un katra valsts ir atbildīga par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu savā teritorijā.

Latvijā *Natura 2000* tīklā ir iekļautas 336 teritorijas, kas aizņem 11,9% valsts kopējās platības.

Natura 2000 statuss ir ne tikai ierobežojumi – tās bieži ir arī lielākas iespējas papildu finansējuma piesaistīšanai, lai atjaunotu biotopu, attīstītu dabai draudzīgu tūrismu, veicinātu starptautisko atpazīstamību u.c.

Svarīgākais sadaļā "*Natura 2000* teritoriju apsaimniekošana"

Ikgadēju kompensācijas maksājumu var saņemt visi tie lauksaimnieki, kuriem pieder pļavas un ganības *Natura 2000* teritorijās.

Natura 2000 teritorijas ir īpašs Eiropas Savienības aizsargājamo dabas teritoriju tīkls, kas ir izveidots ar mērķi aizsargāt Eiropā retu un apdraudētu augu un dzīvnieku sugas un to dzīvesvietas.

Natura 2000 teritorijās nedrīkst mainīt zemes lietošanas veidu un pārveidot, bojāt vai iznīcināt pļavas (arī uzarot vai kultivējot).

Arī tās pļavas un ganības, kas nav noteiktas kā BVZ, bet atrodas *Natura 2000* teritorijās, ir tiesīgas saņemt *Natura 2000* maksājumus.

PAPILDU INFORMĀCIJAI

Ar Latvijas Lauku attīstības programmu (2007–2013) un saistītajiem dokumentiem iespējams iepazīties LR Zemkopības ministrijas mājas lapā www.zm.gov.lv sadaļā *Lauku attīstība*, kā arī visās Lauku atbalsta dienesta reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs, LLKC Lauku konsultāciju birojos un pie pagastu lauku konsultantiem.

Ar LR normatīvajiem aktiem dabas aizsardzības jomā iespējams iepazīties internetā:
Dabas aizsardzības pārvaldes mājas lapā www.dap.gov.lv
LR Vides ministrijas mājas lapā www.vidm.gov.lv
"Latvijas Vēstnesis" portālā www.likumi.lv
Par dažādiem ar dabas aizsardzību saistītiem jautājumiem apmeklējiet Latvijas Dabas fonda mājas lapu: www.ldf.lv

Latvijas Lauku attīstības programma (2007–2013). – Rīga: LR Zemkopības ministrija, 2008.
Rokasgrāmata platību maksājumu saņemšanai 2008. gadā. – Rīga: Lauku atbalsta dienests, 2008.
Strazdiņa E., Auniņš A., Kabucis I., Priednieks J. Dabas daudzveidības saglabāšana lauku ainavā. – Rīga: Apgāds Jāņa sēta, 2000.
Kabucis I., Strazdiņa E., Štenbergs M. Bagātība lauku ainavā. – Rīga: Apgāds Jāņa sēta, 1998.
Labas lauksaimniecības prakses nosacījumi Latvijā. – Jelgava: LLU, 1999.
Latvijas lauku putni. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 1998.
Mihelsons H., Vilka I. Būrīši dobumperētājiem putniem. – Rīga: Zinātne, 1974.
Priedītis A. Derīgie savvaļas dzīvnieki un to izmantošana augu aizsardzībā. – Ozolnieki: LLKC, 1997.
Priedītis A. Dobumperētāji putni un augļu dārzu kaitēkļi. – Rīga: LVI, 1958.

Latvijas Dabas fonds
www.ldf.lv

Latvijas Ornitoloģijas biedrība
www.lob.lv

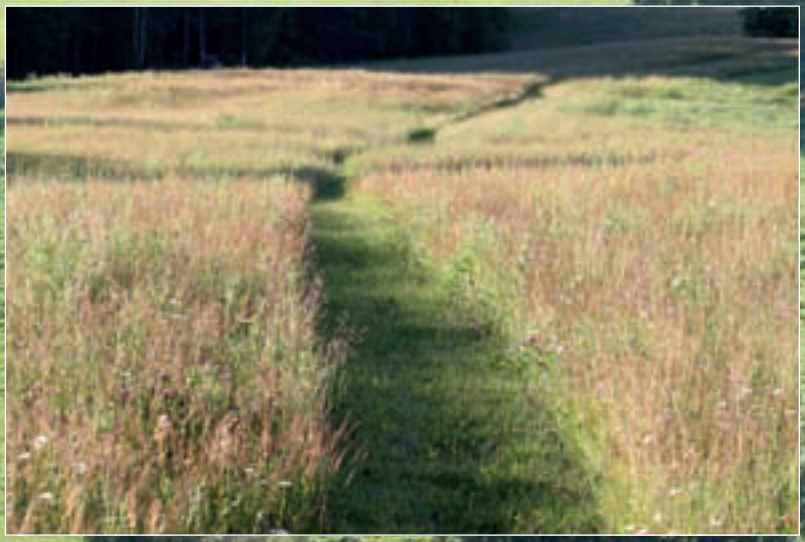

Dabas labā vienmēr var darīt vēl vairāk, kā paredz tikai minimālās prasības dažādos noteikumos. Visvairāk to novērtēs mūsu bērni un nākošās paaudzes, kuru labā mēs darām daudzas lietas savā ikdienā.